

บทที่ 3

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม
ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยในระบะที่ 1
(R₁) โดยนำเสนอรายละเอียดของกระบวนการวิจัยตามลำดับ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. กรอบการวิจัย
4. วิธีดำเนินการวิจัย
5. ผลการวิจัย

คำถามการวิจัย

เพื่อแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามการวิจัยที่สำคัญ 2 ข้อ คือ

1. ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร
จังหวัดสระบุรี ปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ปัญหา และความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร
วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี คืออะไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท
ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหา และความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของ
พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

กรอบการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มีกรอบการวิจัยได้แก่ ศักยภาพการแสดงธรรมตามหลักวิชาการเทศนา (เสนาะ ผดุงฉัตร 2537, หน้า 174) ดังนี้

- 3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม
- 3.2 หลักการและวิธีการแสดงธรรม
- 3.3 จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยให้ผู้ที่มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ร่วมกันศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มีดังนี้

1.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ได้แก่ พระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จำนวน 80 รูป

1.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียต่อการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จำนวน 164 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จำนวน 6 รูป

1.2.2 พระภิกษุผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม จำนวน 4 รูป

1.2.3 พระภิกษุผู้ประสานงาน จำนวน 2 รูป

1.2.4 ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 2 คน

1.2.5 อุบาสก-อุบาสิกาที่มาร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดพระพุทธบาท

จำนวน 150 คน

2. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ในปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการประชุมประชาพิจารณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แบบสอบถาม (questionnaires) ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ในพิธีทำบุญตักบาตรประจำวันพระ จากประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนสำคัญคือพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท จำนวน 80 รูป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียคือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม และอุบาสก-อุบาสิกา จำนวน 150 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรใช้ตารางของเคริชซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, หน้า 608) โดยใช้จำนวนผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจากตารางเป็นพระภิกษุสามเณร และอุบาสก-อุบาสิกา จำนวน 176 คน และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม จำนวน 14 รูป รวมทั้งสิ้น 190 รูป/คน ได้จากสูตรดังนี้

$$S = \frac{\chi^2 NP(1-P)}{d^2(N-1) + \chi^2 P(1-P)}$$

S แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

χ^2 แทน ค่าไคสแควร์ที่ 1 degree of freedom จากการเปิดตาราง

N แทน ขนาดประชากร

P แทน สัดส่วนของประชากร (กำหนดให้เป็น .05 สำหรับขนาดของตัวอย่างที่มากที่สุด)

d แทน ความถูกต้องแม่นยำที่ (0.05)

จากสูตรดังกล่าวคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างได้ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร รูป/คน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง รูป/คน
ผู้มีส่วนสำคัญ		
พระภิกษุสามเณร	80	67
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง		
อุบาสก-อุบาสิกา	150	109
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	6	6
ผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม	4	4
พระภิกษุผู้ประสานงาน	2	2
ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย	2	2
รวม	244	190

โดยแบบสอบถามใช้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี โดยมีรายละเอียดของแบบสอบถามดังนี้

แบบสอบถามชุดที่ 1 สอบถามข้อมูลจากผู้มีส่วนสำคัญได้แก่ พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้คำถามแบบปิด (close questions) แบบให้เลือกตอบคำตอบเดียวจากคำตอบที่กำหนดให้หลายคำตอบ เพื่อให้ทราบสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการแสดงธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้คำถามแบบปิด ชนิดให้เลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ใช่ ไม่ใช่ เพื่อวัดประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามตามกรอบการวิจัยที่กำหนด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจตามกรอบการวิจัยที่กำหนด ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม หลักการและวิธีการแสดงธรรม และจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม โดยใช้คำถามแบบปิด (close questions) ชนิดให้เลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ใช่ (ให้ 1 คะแนน) ไม่ใช่/ไม่แน่ใจ (ให้ 0 คะแนน) เพื่อวัดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้ตอบแบบสอบถามตามกรอบการวิจัยที่กำหนด

ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนา ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ตามกรอบการวิจัยที่กำหนดได้แก่ ความเบื้องต้นเกี่ยวกับแสดงธรรม หลักการและวิธีการแสดงธรรม และจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท (Likert's scale) 5 ระดับ โดยแบ่งเป็นการสอบถามถึงปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร และระดับความสำคัญของปัญหานั้นๆ ที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และสอบถามถึงความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ที่ตรงกับความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 2 สอบถามข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ อุบาสก-อุบาสิกา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้คำถามแบบปิด (close questions) แบบให้เลือกคำตอบเดียวจากคำตอบที่กำหนดให้หลายคำตอบ เพื่อให้ทราบสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการฟังการแสดงธรรม โดยใช้คำถามแบบปิด ชนิดให้เลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ใช่ ไม่ใช่ เพื่อวัดประสบการณ์เกี่ยวกับการฟังการแสดงธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามตามกรอบการวิจัยที่กำหนด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการพัฒนา ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ตามกรอบการวิจัยที่กำหนดได้แก่ ความเบื้องต้นเกี่ยวกับแสดงธรรม หลักการและวิธีการแสดงธรรม และจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท (Likert's scale) 5 ระดับ โดยแบ่งเป็นการสอบถามถึงปัญหาในการฟังการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร และระดับความสำคัญของปัญหานั้นๆ ที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม และสอบถามถึงความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ที่ตรงกับความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารการเทศนา ดำรง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสอบถามตามกรอบการวิจัยทั้ง 3 ด้าน

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามขั้นตอนที่ 3 ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วแก้ไขปรับปรุง จนได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบการวิจัย จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความตรงเฉพาะหน้า (face validity) โดยตอนที่ 2 ส่วนของประสบการณ์ในการแสดงธรรมและประสบการณ์ในการฟังธรรม ได้ตรวจสอบว่า หลักการและวิธีการที่ผู้แสดงธรรมนำมาใช้ในการแสดงธรรมมีความถูกต้องครบถ้วนมากน้อยเพียงใดตามหลัก 4 ส. และตอนที่ 3 วิธีการที่ให้ผู้ตอบว่า ใช่ และไม่ใช่/ไม่แน่ใจ นี้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงธรรมเพียงใด และนำแบบสอบถามมาหาค่า IOC โดยสูตรในการวิเคราะห์ คือ

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

โดย IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum X$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามโดยใช้เกณฑ์ในคัดเลือกข้อคำถามต่อไปนี้

- เห็นว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ให้ 1 คะแนน
- ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ให้ 0 คะแนน
- เห็นว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ให้ -1 คะแนน

ถ้าข้อคำถามใดมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 – 1.0 คัดเลือกข้อคำถามนั้นไว้ใช้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 คัดทิ้งไป ปรากฏว่า ในแบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ใช้ได้มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 33 ข้อ และในแบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับอุบาสก-อุบาสิกาที่ใช้ได้มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 17 ข้อ

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับพระภิกษุสามเณรวัดชัยชะยอม อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี จำนวน 30 รูป และอุบาสก-อุบาสิกาที่ร่วมทำบุศรดักบาตร ณ วัดชัยชะยอม จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเที่ยง (reliability) โดยใช้

สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.94 และ 0.87 ตามลำดับ อนึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ทดลองใช้ (try out) ทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณร และอุบาสก-อุบาสิกา ผู้วิจัยได้มอบหมายให้รองเจ้าอาวาสวัดชัยชะอม เป็นผู้แจกแบบสอบถามในพระแรม 8 ค่ำ เดือน 1 ซึ่งตรงกับวันที่ 1 มกราคม 2551 และเก็บคืนในวันเดียวกัน ปรากฏว่าทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณร และอุบาสก-อุบาสิกาได้รับแบบสอบถามคืนมาครบทุกชุด

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สอบถามข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม โดยใช้แบบสอบถามจากข้อ 1) ที่ครอบคลุมตามกรอบการวิจัย เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ และใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยวิธีจับฉลากรายชื่อผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 6 รูป และพระภิกษุผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม จำนวน 4 รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 รูป ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 4 ผลการจับฉลากรายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

ลำดับที่	ฉายา	ตำแหน่ง	วัดที่ปฏิบัติงาน	วันเวลาในการสัมภาษณ์
1	พระครูมงคลรัตนวัฒน์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธบาท	20/3/51 , 10.05-10.25
2	พระศรีปริยัติเวที	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธบาท	20/3/51 , 13.15-13.35
3	พระมหาเสรี สจจวโร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธบาท	22/3/51 , 19.10-19.35
4	พระมหานงมานิช สามตฤโก	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธบาท	24/3/51 , 14.20-14.40
5	พระมหาวิเชียร ชาติวชิโร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธบาท	24/3/51 , 19.30-19.45
6	พระมหาสัญญา ชนุตฺตมโม	ผู้เชี่ยวชาญ การแสดงธรรม	วัดพระพุทธบาท	25/3/51 , 10.20-10.45
7	พระครูธรรมธราชยันต์ พุทธชมฺโม	ผู้เชี่ยวชาญ การแสดงธรรม	วัดชัยชะอม	25/3/51 , 20.30-20.50
8	พระมหาสมหมาย ธมฺมเสวี	ผู้เชี่ยวชาญ การแสดงธรรม	วัดศรีบูรรัตนาราม	26/3/51 , 13.15-13.35

ตาราง 4 (ต่อ)

ลำดับที่	ฉายา	ตำแหน่ง	วัดที่ปฏิบัติงาน	วัน/เวลาในการสัมภาษณ์
9	พระมหาสมทวาร ญาณวีโร	ผู้เชี่ยวชาญ การแสดงธรรม	วัดศรีบูรรัตนาราม	27/3/51 , 15.00-15.20
10	พระครูพิศาลธรรมโมสิต	ผู้เชี่ยวชาญ การแสดงธรรม	วัดพระพุทธรบาท	27/3/51 , 19.30-19.50

ผู้วิจัยเริ่มการสัมภาษณ์ ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2551 โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนที่ สุภางค์ จันทวานิช (2539, หน้า 82-84) เสนอไว้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นบุคคลที่มีหน้าที่การงานยุ่งมาก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นการศึกษาที่ตั้งไว้ ดังนี้

1) การเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานงานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำเสนอกรอบในการสัมภาษณ์ และนัดหมาย วัน เวลา ที่สะดวก และสามารถให้สัมภาษณ์ได้ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นรองเจ้าอาวาส และผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม สังกัดวัดในเขต อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี ที่เข้าร่วมในโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ณ สถานปฏิบัติธรรมประชานารถ อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี ตั้งแต่วันที่ 19-28 มีนาคม 2551 โดยใช้วิธีโทรศัพท์นัดหมาย วัน เวลา ก่อนล่วงหน้า และหลังจากนั้นได้เดินทางไปยังสถานปฏิบัติธรรมประชานารถ เพื่อทำการสัมภาษณ์

2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ประเด็นในการสัมภาษณ์

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีกับผู้ถูกสัมภาษณ์ ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์จึงทำให้เกิดความสะดวก และได้รับความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์โดยเฉลี่ยประมาณคนละ 20 นาที

3) การจัดบันทึกการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีจดบันทึกเนื้อหาสำคัญไว้เป็นแนวทางและขณะเดียวกันก็ขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ด้วย เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน

ที่เกิดจากการสรุป ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นผู้วิจัยได้ทบทวนและสรุปประเด็นเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ยืนยันข้อมูลอีกครั้ง และทำในลักษณะเดียวกันนี้จนครบกับทุกคน

4) การปิดการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์ครบทุกประเด็นแล้ว ผู้วิจัยได้ขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน พร้อมทั้งขอที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวกในกรณีที่ต้องการความชัดเจนของข้อมูลบางประการ และขอความร่วมมือในการประชุมปรึกษาหารือและพัฒนาศักยภาพพระภิกษุสามเณรต่อไป

2.1.3 การประชุมปรึกษาหารือ ใช้แบบบันทึกผลการประชุมปรึกษาหารือเพื่อสรุปผลการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาซึ่งอิงกับข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้มีส่วนสำคัญได้แก่ พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และจากการสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ อุบาสก-อุบาสิกา และจากการสัมภาษณ์รองเจ้าอาวาสและผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรมในคราวต่อไป

2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แบบสอบถาม ที่ได้จากการสอบถามผู้มีส่วนสำคัญได้แก่ พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ อุบาสก-อุบาสิกา โดยผู้วิจัยเป็นผู้แจกจ่ายและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

2.2.2 การสัมภาษณ์ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรม โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และเก็บบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงด้วยตนเอง

2.2.3 การประชุมปรึกษาหารือ ของข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดประชุมเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาและเก็บบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงและภาพถ่ายด้วยตนเองในคราวต่อไป

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative analysis) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสอบถามผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistic) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (percentage : %) ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (mean : \bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประสพการณ์ในการแสดงธรรมและประสพการณ์ในการฟังธรรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงธรรมตามกรอบการวิจัยทั้ง 3 ด้าน และวิเคราะห์ปัญหา ระดับความสำคัญของปัญหา ความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรฯ และวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรฯ โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำมาจัดลำดับความสำคัญ แล้วกำหนดเกณฑ์แปลความหมายของคะแนนที่ได้ดังนี้

3.1.1 คะแนนค่าเฉลี่ยที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการแสดงธรรมและประสบการณ์ในการฟังธรรม และความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม เทียบคะแนนเฉลี่ยตามแนวคิดของ เบสท์ (Best) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด

3.1.2 คะแนนร้อยละที่ได้จากการตอบแบบสอบถามความรู้เบื้องต้น หลักการ และวิธีการ และจรรยาบรรณ เกี่ยวกับการแสดงธรรม เทียบคะแนนร้อยละตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (การสอนตามแนวพุทธวิธี, 2552) ดังนี้

ร้อยละ	0-60	หมายถึง	อยู่ในระดับต่ำ
ร้อยละ	61-79	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ร้อยละ	80-100	หมายถึง	อยู่ในระดับสูง

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมประชาพิจารณ์ ที่ได้ตรวจสอบแล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบกัน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสร้างข้อสรุป โดยการจำแนกข้อมูล (typological analysis) ตามกรอบการวิจัยโดยดำเนินการตามแนวทางที่ สุภางค์ จันทวานิช (2539, หน้า 136-137) เสนอไว้ คือ จำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล ใช้ความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ของผู้วิจัยช่วยประกอบกับคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงธรรม และคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยจำแนกข้อมูลชนิดต่างๆ ก่อน แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายถึงความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์ โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลักและนำเสนอแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

จากเทคนิควิธีการของการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และนำไปสู่การแสวงหาแนวทางและวิธีการในการพัฒนาของผู้ที่มีส่วนสำคัญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาสาเหตุ และความต้องการพัฒนาศักยภาพ การแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสอบถาม

ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาสาเหตุ และความต้องการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสอบถาม พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และอุบาสก-อุบาสิกา แบ่งเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท และอุบาสก-อุบาสิกา

ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และอุบาสก-อุบาสิกา จากการสอบถามดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1. สถานภาพ		
1) พระภิกษุ	52	69.3
2) สามเณร	23	30.7
2. วุฒิการศึกษา		
2.1 แผนกนักธรรม		
1) นักธรรมชั้นตรี	4	5.3
2) นักธรรมชั้นโท	7	9.3
3) นักธรรมชั้นเอก	61	81.3
2.2 แผนกบาลี		
1) ไม่มีวุฒิบาลี	2	2.7
2) สอบได้ประโยค 1-2	4	5.3
3) สอบได้ ป.ธ.3	13	17.3
4) สอบได้ ป.ธ.4	16	21.3
5) สอบได้ ป.ธ.5	17	22.7
6) สอบได้ ป.ธ.6 ขึ้นไป	21	28.0

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
2.3 สายสามัญ		
1) จบการศึกษาระดับประถม	7	9.3
2) จบการศึกษาระดับมัธยม	16	21.3
3) กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรี	28	37.3
4) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	9	12.0
5) กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท	11	14.7
6) จบการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า	4	5.3

จากตาราง 5 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ จำนวน 52 รูป คิดเป็นร้อยละ 69.3 มีสถานภาพเป็นสามเณร จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.7 สำหรับวุฒิการศึกษาแผนกนักธรรมของพระภิกษุสามเณรนั้นส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.3 รองลงมาจบนักธรรมชั้นโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.3 และจบนักธรรมชั้นตรี จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.3 ส่วนวุฒิการศึกษาแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณร ส่วนมากเป็นพระมหาเปรียญ และสามเณรเปรียญ 6 ชั้นไป จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.0 เปรียญ 5 จำนวน 17 คิดเป็นร้อยละ 22.7 เปรียญ 4 จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.3 เปรียญ 3 จำนวน 13 คิดเป็นร้อยละ 17.3 มีเพียง 4 รูปที่ไม่ได้เป็นพระมหาเปรียญหรือสามเณรเปรียญ คิดเป็นร้อยละ 5.3 และไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีเลยจำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 2.7

อนึ่งวุฒิการศึกษาสายสามัญของพระภิกษุสามเณร ส่วนมากกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 28 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.3 กำลังศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.3 และจบศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.3

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากอาสาสมัคร-อาสาสมัคร ปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงจำนวน และร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัคร-อาสาสมัคร

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
1) ชาย	57	43.8
2) หญิง	73	56.2
2. อายุ		
1) ต่ำกว่า 20 ปี	23	17.7
2) 20-30 ปี	26	20.0
3) 31-40 ปี	18	18.5
4) 41-50 ปี	24	29.2
5) 51 ปีขึ้นไป	38	99.2
3. สถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัย		
1) อำเภอพระพุทธรบาท จ.สระบุรี	110	84.6
2) อำเภอใกล้เคียง ภายใน จ.สระบุรี	12	9.2
3) อื่นๆ	8	6.2
4. บริเวณหรือสถานที่ ที่มีความเหมาะสมและสะดวกในการฟังธรรมมากที่สุด		
1) ภายในบริเวณวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี	118	90.8
2) ภายนอกบริเวณวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี	11	8.5

จากตาราง 6 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 56.2 และเป็นเพศชาย จำนวน 57 คิดเป็นร้อยละ 43.8 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 51 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 รองลงมา มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 ส่วนที่ตั้งของที่อยู่อาศัยของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ใน

อ.พระพุทธรูปมากถึง 110 คน คิดเป็นร้อยละ 84.6 และอยู่ในอำเภอใกล้เคียง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2 นอกนั้นอยู่ในจังหวัดใกล้เคียง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ซึ่งบริเวณหรือสถานที่ที่มีความเหมาะสมและสะดวกในการฟังธรรมส่วนใหญ่อยู่ภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มากถึง 118 คน คิดเป็นร้อยละ 90.8 และอยู่ภายนอกบริเวณวัดพระพุทธรูป ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5

2. ประสพการณ์ในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรูป ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และประสพการณ์ในการฟังธรรมของอุบาสก-อุบาสิกา

ข้อมูลประสพการณ์ในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรูป ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และประสพการณ์ในการฟังธรรมของอุบาสก-อุบาสิกา จากการสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรูป ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับประสพการณ์ในการแสดงธรรมปรากฏดังตาราง 7 และ 8

ตาราง 7 แสดงจำนวน และร้อยละ ของประสพการณ์ในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1. การเคยทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรม ภายในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา		
เคย	32	42.70
ไม่เคย	42	56.00
2. ถ้าเคย สถานที่ในการแสดงธรรมส่วนใหญ่ เกิดขึ้นภายในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 ประจำวันพระ (วันชัยมัสสวันนะ) ภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป	20	26.70
2.2 การอบรมในโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป	5	6.70
2.3 กิจกรรมงานประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป	4	5.30

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
2.4 งานฌาปนกิจศพ ศาลาประชาชนาก (ป่าช้าตาลอย)	8	10.70
2.5 แก่หน่วยงานราชการ เอกชน และชมรมต่างๆ ที่ นิมนต์ไปในโอกาสต่างๆ	12	16.0
3. ถ้าไม่เคย ท่านสนใจและต้องการที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ แสดงธรรมเมื่อมีโอกาสและความพร้อม		
สนใจ	42	56.00
ไม่สนใจ	11	14.70

จากตาราง 7 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรม จำนวน 42 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.0 และเคยทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรม จำนวน 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.7 ซึ่งผู้ที่เคยทำหน้าที่แสดงธรรมส่วนใหญ่สถานที่ที่ใช้ในการแสดงธรรมเกิดขึ้นภายในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมประจำวันพระ (วันธัมมัสสวนะ) ภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป ร้อยละ 26.7 สถานที่รองลงมาคือ หน่วยงานราชการ เอกชน และชมรมต่างๆ ที่นิมนต์ไปในโอกาสต่างๆ ร้อยละ 16.0 ในงานฌาปนกิจศพ ศาลาประชาชนาก (ป่าช้าตาลอย) ร้อยละ 10.7 ในการอบรมโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป ร้อยละ 6.7 และกิจกรรมงานประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธรูป ร้อยละ 5.3 โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยทำหน้าที่แสดงธรรมส่วนใหญ่สนใจและต้องการที่จะทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรมเมื่อมีโอกาสและความพร้อม จำนวน 42 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.0 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่สนใจ ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรมมีเพียง 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.7

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของประสพการณ์ในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	ระดับประสพการณ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4. เมื่อทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรม ได้ปฏิบัติตนในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้			
4.1 กำหนดและเตรียมเนื้อเรื่องที่จะแสดงธรรมไว้ก่อนล่วงหน้า	3.59	0.71	มาก
4.2 เตรียมความพร้อมก่อนแสดงธรรมเสมอ ทั้งกาย วาจา ใจ และความรู้	3.84	0.80	มาก
4.3 ปฏิบัติตามมารยาทในการแสดงธรรมทั้งก่อน ขณะ และหลังอย่างเคร่งครัด	3.75	0.71	มาก
4.4 ฝึกปฏิบัติตั้ง นโม 5 ชั้น ให้ถูกต้องตามหลักการแสดงธรรมอย่างสม่ำเสมอ	3.69	0.89	มาก
4.5 ยกนิทานหรือตัวอย่างที่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน ประกอบการแสดงธรรมเสมอ	3.34	0.60	ปานกลาง
4.6 ให้ความสำคัญกับหลัก 4 ส.ในการแสดงธรรมสั่งสอน ศฤกษณ์เสมอ ได้แก่			
4.6.1 สันทิสสนา คือพูดให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนมองเห็นภาพ	3.28	0.63	ปานกลาง
4.6.2 สมာทปนา คือจงใจให้น้อมรับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3.37	0.76	ปานกลาง
4.6.3 สมุตเตชนา คือพูดให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างประกอบให้เกิดความกล้ากล้าในการทำความดี	3.53	0.62	มาก
4.6.4 สัมปหังสนา คือพูดไม่ให้เครียด มีความสุขสนุกในการฟัง ฟังธรรมแล้วสบายใจเกิดความสุข	3.38	0.60	ปานกลาง
4.7 ใช้วิธีการแสดงธรรมโดยการอ่านจากคัมภีร์	2.45	0.99	ปานกลาง
4.8 ใช้วิธีการแสดงธรรมโดยไม่อ่านจากคัมภีร์	3.72	0.68	มาก
4.9 เลือกหัวข้อธรรมในการแสดงธรรมตามความถนัดเสมอ	3.61	0.74	มาก
รวม	3.45	0.72	ปานกลาง

จากตาราง 8 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เมื่อทำหน้าที่เป็นผู้แสดงธรรม มีประสบการณ์ในการปฏิบัติตนในเรื่องต่างๆ ขณะแสดงธรรมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ เตรียมความพร้อมก่อนแสดงธรรมเสมอ ทั้งกาย วาจา ใจ และความรู้ ($\bar{x} = 3.84$) ปฏิบัติตามมารยาทในการแสดงธรรมทั้งก่อน ขณะ และหลังอย่างเคร่งครัด ($\bar{x} = 3.75$) และใช้วิธีการแสดงธรรมโดยไม่อ่านจากคัมภีร์ ($\bar{x} = 3.72$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ สัมผัสสังฆา คือพูดไม่ให้เกิดเครียด มีความสุข สนุกในการฟัง ฟังธรรมแล้วสบายใจเกิดความสุข ($\bar{x} = 3.38$) สมาทปนา คือตั้งใจให้น้อมรับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x} = 3.37$) และยกนิทานหรือตัวอย่างที่ทันเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบการแสดงธรรมเสมอ ($\bar{x} = 3.34$)

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากอุบาสก-อุบาสิกาเกี่ยวกับประสบการณ์ในการฟังธรรมปรากฏดังตาราง 9 และ 10

ตาราง 9 แสดงจำนวน และร้อยละ ของประสบการณ์ในการฟังธรรมของอุบาสก-อุบาสิกา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเคยฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ภายในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา		
เคย	120	92.3
ไม่เคย	10	7.7
2. ถ้าเคย สถานที่ในการฟังธรรมส่วนใหญ่ที่ท่านไปเกิดขึ้นภายในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 ประจำวันพระ (วันธัมมัสสวนะ) ภายในบริเวณวัดพระพุทธบาท	103	79.2
2.2 การอบรมในโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธบาท	47	36.2
2.3 กิจกรรมงานประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธบาท	79	60.8

ตาราง 9 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2.4 งานสถาปนากิจศพ ศาลาประชาชนาด (ป่าช้าตาลอย)	53	40.8
2.5 แก่หน่วยงานราชการ เอกชน และชมรมต่างๆ ที่ นิมนต์ไปในโอกาสต่างๆ	37	28.5
3. ถ้าไม่เคย ท่านสนใจและต้องการที่จะฟังธรรมจากการ แสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท เมื่อมี โอกาสเสมอ		
สนใจ	92	70.8
ไม่สนใจ	5	3.80

จากตาราง 9 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ภายในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมาเคยฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 92.3 และไม่เคยฟังเพียง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 เท่านั้น ส่วนสถานที่ที่ไปฟังธรรมส่วนมากเกิดขึ้นภายในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมประจำวันพระ (วันธัมมัสสวนะ) ภายในบริเวณวัดพระพุทธบาท ร้อยละ 79.2 สถานที่รองลงมาคือ ในกิจกรรมงานประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธบาทแสดงธรรม ร้อยละ 60.8 ในงานสถาปนากิจศพ ศาลาประชาชนาด (ป่าช้าตาลอย) ร้อยละ 40.8 และในการอบรมโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในบริเวณวัดพระพุทธบาท ร้อยละ 36.2 และในหน่วยงานราชการ เอกชน และชมรมต่างๆ ที่นิมนต์ไปในโอกาสต่างๆ ร้อยละ 28.5 โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทส่วนใหญ่สนใจและต้องการที่จะฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่สนใจที่จะฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท มีเพียง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 เท่านั้น

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลประสพการณ์
ในการฟังธรรมของอุบาสก-อุบาสิกา

รายการ	ระดับประสพการณ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4. เมื่อท่านฟังธรรม ท่านได้เห็นพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตน ในเรื่องต่างๆ ของผู้แสดงธรรมดังต่อไปนี้			
4.1 แสดงให้เห็นว่า มีการกำหนดและเตรียมเนื้อเรื่องที่จะแสดงธรรมไว้ก่อนล่วงหน้าเสมอ	3.82	0.80	มาก
4.2 มีมารยาทในการแสดงธรรมสำรวมเรียบร้อยตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดงธรรมในแต่ละครั้ง	3.78	0.72	มาก
4.3 มีการยกนิทานหรือตัวอย่างที่ทันเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบการแสดงธรรมสม่ำเสมอ	3.53	0.62	มาก
4.4 แสดงให้เห็นว่าได้เตรียมความพร้อมทั้งกาย วาจาใจ และความรู้อย่างดีเยี่ยม	3.73	0.68	มาก
4.5 แสดงธรรมได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ปลูกใจให้รับธรรมไปปฏิบัติ ไม่เครียดและมีความสุขสนุกสนานในการฟัง	3.63	0.74	มาก
4.6 เลือกหัวข้อธรรมได้สอดคล้องเหมาะสมกับงานหรือพิธีกรรมนั้นๆ	3.71	0.89	มาก
รวม	3.70	0.63	มาก

จากตาราง 10 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เมื่อฟังธรรมจากการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาทได้เห็นพฤติกรรมในการปฏิบัติตนจากผู้แสดงธรรมในเรื่องต่างๆ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ แสดงให้เห็นว่า มีการกำหนดและเตรียมเนื้อเรื่องที่จะแสดงธรรมไว้ก่อนล่วงหน้าเสมอ ($\bar{X} = 3.82$) มีมารยาทในการแสดงธรรมสำรวมเรียบร้อยตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดงธรรมในแต่ละครั้ง ($\bar{X} = 3.78$) และแสดงให้เห็นว่าได้เตรียมความพร้อมทั้งกาย วาจาใจ และความรู้อย่างดีเยี่ยม ($\bar{X} = 3.73$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา 3 อันดับได้แก่ เลือกหัวข้อธรรมได้สอดคล้องเหมาะสมกับงานหรือพิธีกรรมนั้นๆ ($\bar{X} = 3.71$) แสดงธรรมได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ปลูกใจให้รับธรรมไปปฏิบัติ ไม่เครียดและมีความสุขสนุกสนานในการฟัง ($\bar{X} = 3.63$) และมีการยกนิทานหรือตัวอย่างที่ทันเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบการแสดงธรรมสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.53$)

3. ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร
วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสอบถามปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 11 แสดงจำนวน และร้อยละ ของความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม
ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	ผู้ตอบถูก			
	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความรู้	
1. การเทศน์หรือการบรรยายธรรม เป็นการบอก แสดง แจกแจง เปิดเผย หรือมีชื่อเรียกอีกอย่าง หนึ่งว่า "ธรรมเทศนา" ซึ่งต่างจากคำว่า "แสดง ธรรม"	ผู้ตอบถูก	11	14.70	ต่ำ
2. จุดมุ่งหมายในการแสดงธรรมมี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง	ผู้ตอบถูก	7	9.30	ต่ำ
3. วิธีการเผยแพร่คำสอนหรือสั่งสอนกฤหัสถ์ใน สมัยพุทธกาล แบ่งได้เป็น 10 วิธี	ผู้ตอบถูก	11	14.70	ต่ำ
4. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะแสดงธรรมเรียกว่า การวางโครงเทศน์	ผู้ตอบถูก	6	8.0	ต่ำ
5. การวางโครงเทศน์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ อุเทศ นิเทศ และปฏินิเทศ	ผู้ตอบถูก	4	5.30	ต่ำ
6. หัวข้อที่ยกเป็นหลักในการแสดงธรรม เป็น หัวข้อธรรมที่มาจากบาลีนิคมเชปนท เรียกอีกอย่าง หนึ่งว่า นิเทศ	ผู้ตอบถูก	4	5.30	ต่ำ

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการ	ผู้ตอบถูก		
	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความรู้
7. หนึ่งในหลายๆ เรื่องที่ใช้ประกอบในการขยายความบาลีบทตั้ง หรือนิกเขปบท คือ การสอดแทรกภษาษิต			
ผู้ตอบถูก	9	12.0	ต่ำ
8. การทบทวนประเด็นหรือสรุปความ ถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายในการแสดงธรรม			
ผู้ตอบถูก	4	5.30	ต่ำ
9. ขณะให้ศีลควรจับพัดตั้งไว้ให้ตรง และจับได้พัดลงมาประมาณสองฝ่ามือ หรือประมาณ 8 นิ้ว			
ผู้ตอบถูก	27	36.0	ต่ำ
10. ขณะแสดงธรรม ควรสำรวจกิริยาโดยการหลับตาเพื่อเป็นการสร้างสมาธิในการแสดงธรรม			
ผู้ตอบถูก	26	34.70	ต่ำ
11. ขณะแสดงธรรมอย่าส่ายหน้าไปตามความยาวโบลานพยายามใช้วิธีเลื่อนด้านซ้าย และด้านขวาเข้ามา ตรงกลาง			
ผู้ตอบถูก	16	21.30	ต่ำ
12. จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม คือคุณธรรมประจำใจและระเบียบวินัยที่ผู้แสดงธรรมพึงปฏิบัติ			
ผู้ตอบถูก	9	12.00	ต่ำ
13. ถ้าแสดงธรรมในบ้านแม้มีพระพุทธรูปหรือพระเถระที่อาวุโสกว่าไม่นิยมกราบหรือไหว้ เพราะผิดวินัยพุทธบัญญัติ			
ผู้ตอบถูก	19	25.30	ต่ำ
14. จรรยาบรรณสามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายคุณธรรมและฝ่ายจริยธรรม			
ผู้ตอบถูก	4	5.30	ต่ำ

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการ	ผู้ตอบถูก		
	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความรู้
15. จรรยาบรรณฝ่ายคุณธรรมมี 16 ประการซึ่งถือว่าเป็นธรรมประจำตัวของนักเทศน์หรือผู้บรรยายธรรม			
ผู้ตอบถูก	1	1.30	ต่ำ

จากตาราง 11 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรมที่ถูกต้องอยู่ในระดับต่ำทุกข้อ

4. ปัญหา และความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

ข้อมูลของปัญหา สาเหตุ และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสอบถามพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ปรากฏดังตาราง 12 และ 13

ตาราง 12 แสดงจำนวน และร้อยละ สาเหตุของปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. สาเหตุของปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.1 ขาดการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง	35	46.70
1.2 ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง	41	54.70
1.3 ขาดการประเมินผลในการเผยแผ่ธรรม เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน	40	53.30

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.4 ขาดการฝึกอบรมตามหลักการตลอดจนเทคนิค วิธีในการแสดงธรรมที่ถูกต้องและต่อเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ	50	66.70
1.5 อื่นๆ สาเหตุทุกข้อรวมกัน	13	17.30

จากตาราง 12 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุปัญหาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ขาดการฝึกอบรมตามหลักการตลอดจนเทคนิควิธีในการแสดงธรรมที่ถูกต้องและต่อเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 66.7 ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง ร้อยละ 54.7 ขาดการประเมินผลในการเผยแผ่ธรรม เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน ร้อยละ 53.3 ขาดการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ร้อยละ 46.7 และอื่นๆ สาเหตุทุกข้อรวมกัน ร้อยละ 17.3

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของความต้องการ
การพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท
ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ระดับความต้องการและวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดง ธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทฯ			
1.1 ควรพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของ พระภิกษุสามเณร ตลอดจนความรู้ความสามารถเพียงใด	3.87	0.90	มาก
1.2 ประเด็นที่ควรนำมาพัฒนาศักยภาพในการแสดง ธรรมของพระภิกษุสามเณรฯ			
1) ความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม	4.04	0.77	มาก
2) หลักและวิธีการแสดงธรรม	4.01	0.81	มาก
3) จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม	3.89	0.83	มาก
4) อื่นๆ	-	-	-

ตาราง 13 (ต่อ)

รายการ	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
2. วิธีที่ควรใช้ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ หรือ ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท			
2.1 จัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี	3.52	1.04	มาก
2.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสแสดงธรรมอย่างทั่วถึง	3.61	0.88	มาก
2.3 ประเมินการเผยแผ่ธรรม และนำมาปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง	3.39	1.12	ปานกลาง
รวม	3.76	0.90	มาก

จากตาราง 13 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความต้องการและวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมมีระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ควรพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรตลอดจนความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) โดยประเด็นที่ควรนำมาพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ประเด็น คือ ความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม ($\bar{X} = 4.04$) หลักการและวิธีการแสดงธรรม ($\bar{X} = 4.01$) และจรรยาบรรณผู้แสดงธรรม ($\bar{X} = 3.89$) ส่วนวิธีที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มี 2 ประเด็นที่อยู่ในระดับมากคือ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.61$) และจัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ($\bar{X} = 3.52$) มีเพียงประเด็นเดียวที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ประเมินการเผยแผ่ธรรม และนำมาปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.39$)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากอาสาสมัคร-อาสาสมัคร ปรากฏดังตาราง 14 และ 15

ตาราง 14 แสดงจำนวน และร้อยละ สาเหตุของปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรม
ของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของ พระภิกษุสามเณร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1. ขาดการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมในการแสดงธรรม อย่างทั่วถึง	56	43.10
2. ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการ เผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง	46	35.40
3. ขาดการประเมินผลในการเผยแผ่ธรรม เพื่อ ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน	70	53.80
4. ขาดการฝึกอบรมตามหลักการตลอดจนเทคนิควิธี ในการแสดงธรรมที่ถูกต้องและต่อเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ	65	50.00
5. อื่นๆ สาเหตุทุกข้อรวมกัน	9	6.90

จากตาราง 14 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุปัญหาเรียง
ตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ขาดการประเมินผลในการเผยแผ่ธรรม เพื่อปรับปรุงให้
เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน ร้อยละ 53.8 ขาดการฝึกอบรมตามหลักการ
ตลอดจนเทคนิควิธีในการแสดงธรรมที่ถูกต้องและต่อเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 50.0 ขาด
การจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ร้อยละ 43.1 ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มี
ความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง ร้อยละ 35.4 และอื่นๆ สาเหตุทุกข้อ
รวมกัน ร้อยละ 6.9

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของความต้องการการพัฒนา ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ระดับความต้องการและวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี			
1.1 ควรพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนความรู้ความสามารถเพียงใด	3.47	0.81	ปานกลาง
1.2 ประเด็นที่ควรนำมาพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรฯ			
1) ความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม	3.64	0.79	มาก
2) หลักและวิธีการแสดงธรรม	3.56	0.83	มาก
3) จรรยาบรรณผู้แสดงธรรม	3.45	0.94	ปานกลาง
2. วิธีที่ควรใช้ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ หรือ ศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทฯ			
2.1 จัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี	3.38	0.78	ปานกลาง
2.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสแสดงธรรมอย่างทั่วถึง	3.81	0.80	มาก
2.3 ประเมินการเผยแพร่ธรรม และนำมาปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง	3.65	1.08	มาก
รวม	3.56	0.86	มาก

จากตาราง 15 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความต้องการและวิธีการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมมีระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ควรพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$) โดยประเด็นที่ควรนำมาพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร

จังหวัดสระบุรี มี 2 ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ความรู้เกี่ยวกับการแสดงธรรม ($\bar{x} = 3.64$) และหลักการและวิธีการแสดงธรรม ($\bar{x} = 3.56$) ส่วนวิธีที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ หรือศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มี 2 ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ($\bar{x} = 3.81$) และประเมินการเผยแพร่ธรรม และนำมาปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในการแสดงธรรมอย่างทั่วถึง ($\bar{x} = 3.65$) มีเพียงประเด็นเดียวที่อยู่ในระดับปานกลางคือ จัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ($\bar{x} = 3.38$)

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสัมภาษณ์

ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี จากการสัมภาษณ์พระภิกษุผู้เชี่ยวชาญการแสดงธรรมและพระภิกษุผู้ช่วยเจ้าอาวาส สรุปได้ดังตาราง 16

ตาราง 16 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาศักยภาพการแสดงธรรมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

ประเด็น	สภาพปัจจุบัน	ปัญหา	ความต้องการการพัฒนา
1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงธรรม	การแสดงธรรมในปัจจุบัน ผู้แสดงธรรมส่วนมากจะแสดงธรรมโดยไม่อ่านจากคัมภีร์ โดยจะแสดงธรรมประจำวันพระในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานมงคลและงานอวมงคล ตามลำดับ โดยผู้แสดงธรรมส่วน	ผู้แสดงธรรมส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการแสดงธรรมมากน้อยแตกต่างกันไป ฉะนั้นแต่ละรูปจึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงธรรมมากบ้างน้อยบ้างซึ่งส่วนมากผู้แสดงธรรมจะอาศัยการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการ	ผู้แสดงธรรมส่วนมากแสดงธรรมโดยขาดการวิเคราะห์ผู้ฟัง การขาดจิตวิญญาณของนักเผยแผ่ธรรมที่ดี ขาดความกล้าในการแสดงธรรม ขาดการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพ

ตาราง 16 (ต่อ)

ประเด็น	สภาพปัจจุบัน	ปัญหา	ความต้องการ การพัฒนา
	ใหญ่จะเตรียมตัวด้านเนื้อหาของธรรมที่จะแสดงให้สอดคล้องกับงานหรือพิธีการนั้นๆ ก่อน ซึ่งจะเน้นให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์จากการแสดงธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด	แสดงธรรมด้วยตนเอง ทั้งจากศึกษาจากเอกสารตำราจากประสบการณ์ของตนเอง และจากการศึกษาจากพระภิกษุรูปอื่นที่มีชื่อเสียงในการแสดงธรรมนำมาเป็นแบบอย่างให้กับตนเอง	การแสดงธรรมควรเน้นการทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ต้องจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องโดยผ่านโครงการฝึกอบรมการเทศน์หรือการแสดงธรรมจากผู้มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญทางหลักวิชาการเทศนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดทั้งแก่ผู้แสดงธรรมและผู้ฟังธรรม
2. หลักการ และวิธีการแสดงธรรม	ผู้แสดงธรรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการแสดงธรรมเป็นอย่างดี โดยทุกรูปรู้จักและเข้าใจในการนำหลัก 4 ส. ได้แก่ สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชนาและสัมปหังสนา ตลอดจนการปฏิบัติตนทั้งก่อนแสดงธรรม	ผู้แสดงธรรมบางรูปได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแสดงธรรม แต่บางรูปไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแสดงธรรมอาศัยจากประสบการณ์เป็นหลัก ทำให้แต่ละรูปมีความสามารถหรือเทคนิควิธีการที่ใช้ในการแสดงธรรม	(ความต้องการเหมือนประเด็นที่ 1)

ตาราง 16 (ต่อ)

ประเด็น	สภาพปัจจุบัน	ปัญหา	ความต้องการ การพัฒนา
	ขณะแสดงธรรม และ หลังแสดงธรรม	จะแตกต่างกันออกไป แต่จะมีส่วนน้อยที่จะ คำนึงถึงหลักการวาง โครงเทศน์มา ประยุกต์ใช้ร่วมกับ หลัก 4 ส. โดยเฉพาะ การขาดการฝึกฝน ในทางปฏิบัติ	
3. จรรยาบรรณผู้ แสดงธรรม	ผู้แสดงธรรมใหญ่มี ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับจรรยาบรรณ ผู้แสดงธรรมเป็น อย่างดี	ผู้แสดงธรรมส่วนมาก คำนึงถึงจรรยาบรรณ อันเป็นฝ่ายคุณธรรม ซึ่งมี 5 ประการ ได้แก่ คือ 1) เทศนาตาม ขั้นตอน 2) สั่งสอน อ้างเหตุผล 3) เมตตา ต่อสาธุชน 4) ไม่ กังวลกับเครื่องกัณฑ์ และ 5) ไม่กระทบตน กระทบท่าน แต่ ละเลยจรรยาบรรณ ฝ่ายพระวินัยเสขีย วัตรซึ่งมีถึง 16 ข้อซึ่ง พระภิกษุสามเณรผู้ แสดงธรรมควรใส่ใจ และต้องปฏิบัติโดย เคร่งครัด มิฉะนั้นจะมี โทษตามพระวินัยทาง พุทธบัญญัติ	(ความต้องการเหมือน ประเด็นที่ 1)